

NHỮNG YẾU TỐ ẢNH HƯỞNG ĐẾN VIỆC XÂY DỰNG VĂN HÓA NHÀ TRƯỜNG TRONG CÁC CƠ SỞ GIÁO DỤC ĐẠI HỌC Ở VIỆT NAM

FACTORS AFFECTING THE BUILDING OF SCHOOL CULTURE IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN VIETNAM

NGUYỄN HUỖNH BÍCH PHƯƠNG^(*)

THÔNG TIN	TÓM TẮT
<p>Ngày nhận bài: 23-3-2025 Ngày biên tập xong: 12-5-2025 Ngày duyệt đăng: 29-5-2025 Mã số: TCKH51-21-2025 ISSN: 2525 – 2429</p> <p>Từ khóa: văn hóa; văn hóa nhà trường; văn hóa nhà trường đại học; giáo dục đại học.</p> <p>Key words: culture; school culture; university culture; university education.</p>	<p>Trên cơ sở trình bày các khái niệm về văn hóa, văn hóa nhà trường, văn hóa nhà trường đại học, bài viết làm rõ những yếu tố ảnh hưởng đến việc xây dựng văn hóa nhà trường trong các cơ sở giáo dục đại học ở Việt Nam hiện nay. Đó là: Sự chỉ đạo của đường lối, chính sách của Đảng và Nhà nước đến việc xây dựng văn hóa nhà trường; Sự ảnh hưởng của nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa; Sự ảnh hưởng của xu hướng toàn cầu hóa, hội nhập quốc tế, kinh tế tri thức và cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0; sự ảnh hưởng của những yếu tố chủ quan đến việc xây dựng văn hóa nhà trường.</p> <p>ABSTRACT: Based on the presentation of the concepts of culture, school culture, university culture, the article clarifies the factors affecting the construction of school culture in higher education institutions in Vietnam today. These are: the direction of the Party and State's guidelines and policies on the construction of school culture; the influence of the socialist-oriented market economy; the influence of globalization, international integration, knowledge economy and the 4.0 Industrial Revolution; the influence of subjective factors on the construction of school culture.</p>

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Xây dựng văn hóa nhà trường trong các cơ sở giáo dục đại học ở Việt Nam hiện nay là nhiệm vụ thiết thực, cấp bách và mang tính sống còn đối với từng nhà trường trong việc đào tạo nguồn nhân lực chất lượng cao, phục vụ sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước. Để xây dựng và phát triển thương hiệu nhà

trường, việc nghiên cứu xây dựng văn hóa nhà trường sẽ giúp các cơ sở giáo dục đại học có định hướng chiến lược phát triển phù hợp, định vị rõ văn hóa nhà trường trong sứ mạng, tầm nhìn và chiến lược phát triển, từ đó, đưa ra hệ thống chính sách, kế hoạch, chương trình hành động phù hợp, góp phần vào sự nghiệp đổi mới, thúc đẩy sự phát triển phồn vinh đất nước.

^(*) TS. Trường Đại học Sư phạm Thành phố Hồ Chí Minh, phuongnhb@hcmue.edu.vn

Nghiên cứu này được tài trợ bởi ngân sách khoa học và công nghệ của Bộ Giáo dục và Đào tạo trong đề tài mã số B2023-SPS-04, tên đề tài: *Xây dựng văn hóa nhà trường trong các cơ sở giáo dục đại học ở Việt Nam*

Xây dựng văn hóa nhà trường trong các cơ sở giáo dục đại học là một quá trình lâu dài, chịu sự ảnh hưởng của nhiều yếu tố khách quan và chủ quan. Vì vậy, việc nghiên cứu, tìm hiểu những yếu tố ảnh hưởng ấy là cơ sở lý luận bước đầu hết sức cần thiết, để từ đó, có thể đưa ra các giải pháp trong việc xây dựng văn hóa nhà trường lành mạnh, góp phần thiết thực vào sự nghiệp đổi mới giáo dục nói chung, đổi mới giáo dục đại học nói riêng.

2. NỘI DUNG

2.1. Khái niệm văn hóa, văn hóa nhà trường và văn hóa nhà trường đại học

Văn hóa được hiểu rất phong phú và đa dạng, nhưng tất cả đều cùng hướng đến một nghĩa chung căn bản nhất của văn hóa là sự giáo hóa nhân cách con người, làm cho cuộc sống con người trở nên tốt đẹp hơn. Xuất phát từ những cách tiếp cận khác nhau nên có rất nhiều định nghĩa khác nhau về văn hóa. Từ cách tiếp cận giá trị, có thể định nghĩa: Văn hóa là toàn bộ những giá trị vật chất và tinh thần do con người sáng tạo ra và tích lũy trong quá trình lịch sử của mình, biểu hiện trình độ phát triển của con người và xã hội trong từng giai đoạn lịch sử nhất định.

Văn hóa biểu hiện hết sức đa dạng thông qua các nền văn hóa, các hoạt động văn hóa, các dạng thức văn hóa và cách thức biểu đạt văn hóa. Đa dạng văn hóa là đặc trưng của xã hội loài người, là điều kiện cần thiết cho xu hướng phát triển. Đa dạng hóa văn hóa gắn liền với quy mô, phương thức biểu hiện, truyền thống, bản sắc, tạo tiền đề cho đổi mới và sáng tạo. Chẳng hạn, có văn hóa văn hóa ứng xử, văn hóa chính trị; có văn hóa trong kinh tế, trong khoa học, văn hóa trong nhà trường... Ở đây, chúng ta xem xét những yếu tố ảnh hưởng đến việc xây dựng văn hóa nhà trường trong các cơ sở giáo dục đại học ở Việt Nam hiện nay.

Văn hóa nhà trường liên quan đến toàn bộ đời sống vật chất, tinh thần của nhà trường, được cấu trúc thông qua các thành tố về tầm

nhìn, sứ mạng, triết lý, mục tiêu, các giá trị, phong cách lãnh đạo, quản lý, các mối quan hệ giữa các chủ thể trong nhà trường, định hình thành hệ thống quy chuẩn tốt đẹp và được các chủ thể có liên quan trong nhà trường chấp nhận. Từ khái niệm văn hóa có thể hiểu: Văn hóa nhà trường là toàn bộ các giá trị vật chất và tinh thần được hình thành, tích lũy và gìn giữ trong quá trình hình thành, phát triển của nhà trường, bao gồm những chuẩn mực, niềm tin và hành vi ứng xử, các lễ nghi và nghi thức, các biểu tượng và truyền thống... trong nhà trường đó nhằm phục vụ cho hoạt động giáo dục, đào tạo.

Có thể thấy văn hóa trường đại học toát lên một số điểm nổi bật như sau: 1) Là một hệ thống giá trị, niềm tin, chuẩn mực được công nhận và chi phối suy nghĩ, hành động của cán bộ, giảng viên, viên chức, người lao động, sinh viên, học viên và các đối tượng liên quan khác trong các hoạt động giáo dục và đào tạo của nhà trường; 2) Được hình thành và phát triển trong một quá trình lâu dài; 3) Tạo nên bản sắc riêng cho mỗi trường đại học. Vì vậy, có thể hiểu: Văn hóa nhà trường đại học là toàn bộ các giá trị vật chất và tinh thần được hình thành, tích lũy và gìn giữ trong quá trình hình thành, phát triển của nhà trường, bao gồm những chuẩn mực, niềm tin và hành vi ứng xử, các lễ nghi và nghi thức, các biểu tượng và truyền thống... trong nhà trường, chi phối suy nghĩ và hành động của các thành viên nhà trường, tạo nên bản sắc riêng cho trường đại học đó nhằm phục vụ cho hoạt động giáo dục, đào tạo.

2.2. Những yếu tố cơ bản ảnh hưởng đến việc xây dựng văn hóa nhà trường trong các cơ sở giáo dục đại học ở Việt Nam hiện nay

Quá trình xây dựng văn hóa nhà trường trong các cơ sở giáo dục đại học ở Việt Nam hiện nay chịu sự chi phối, ảnh hưởng của nhiều yếu tố, trong đó bao gồm cả những yếu tố vật chất và yếu tố tinh thần, yếu tố bên trong và bên ngoài, yếu tố khách quan và chủ quan.

2.2.1. Sự chỉ đạo của đường lối, chính sách của Đảng và Nhà nước đến việc xây dựng văn hóa nhà trường trong các cơ sở giáo dục đại học ở Việt Nam hiện nay

Trước hết, đổi mới giáo dục đại học – yêu cầu bức bách của sự nghiệp đổi mới

Trong sự nghiệp đổi mới hiện nay, Đảng Cộng sản Việt Nam nhất quán khẳng định giáo dục - đào tạo nói chung, trong đó có giáo dục đại học là “quốc sách hàng đầu”, đầu tư cho giáo dục là đầu tư cho phát triển. Chính yêu cầu đổi mới giáo dục đại học là cơ sở cho việc xây dựng văn hóa nhà trường trong các cơ sở giáo dục đại học hiện nay. Nghị quyết số 29-NQ/TW Hội nghị lần thứ tám Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XI về đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục - đào tạo, đặc biệt quan tâm đến giáo dục đại học và xác định mục tiêu đến năm 2030, giáo dục đại học Việt Nam theo tinh thần bắt kịp, tiến cùng và vượt lên ở một số lĩnh vực so với khu vực và thế giới. Với vị trí, vai trò hết sức quan trọng trong nền giáo dục nước nhà, giáo dục đại học Việt Nam đang đứng trước yêu cầu đổi mới. Đảng ta nhấn mạnh: “*Tiếp tục đổi mới đồng bộ mục tiêu, nội dung, chương trình, phương thức, phương pháp giáo dục và đào tạo theo hướng hiện đại, hội nhập quốc tế, phát triển con người toàn diện, đáp ứng những yêu cầu mới của phát triển kinh tế - xã hội, khoa học và công nghệ, thích ứng với cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư*” [1, tr.136].

Về đổi mới mục tiêu giáo dục, đào tạo:

Với mục tiêu phát triển năng lực và phẩm chất người học, cho nên cách tiếp cận phát triển giáo dục, đào tạo chuyển từ cách tiếp cận “nội dung” sang cách tiếp cận “năng lực và phẩm chất”. Mục tiêu giáo dục, đào tạo phải xuất phát từ thực tiễn, từ yêu cầu phát triển của đất nước và thời đại; nghĩa là, giáo dục, đào tạo không phải xuất phát từ những cái mình có, mà xuất phát từ cái mà xã hội cần. Đối với giáo dục đại học cũng vậy, mục tiêu là đào tạo nguồn nhân

lực chất lượng cao theo chuẩn giá trị của con người Việt Nam thời kỳ mới đáp ứng yêu cầu sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa. Điều này đã được Đảng ta chỉ rõ: “*Chuyển mạnh quá trình giáo dục từ chủ yếu trang bị kiến thức sang phát triển toàn diện năng lực và phẩm chất người học; ... Đào tạo con người theo hướng có đạo đức, kỷ luật, kỷ cương, ý thức trách nhiệm công dân, xã hội; có kỹ năng sống, kỹ năng làm việc, ngoại ngữ, công nghệ thông tin, công nghệ số, tư duy sáng tạo và hội nhập quốc tế (công dân toàn cầu)*” [1, tr.232-233].

Chính mục tiêu giáo dục, đào tạo đại học đòi hỏi nội dung văn hóa nhà trường phải phù hợp, đáp ứng yêu cầu phát triển nhà trường. Để phát triển năng lực là cần phải rèn luyện cho người học phong cách tư duy và phương pháp nghiên cứu mang tính khoa học, tính tự chủ, tự giác, độc lập, sáng tạo...; còn để phát triển phẩm chất là cần phải rèn luyện cho người học cách thức tổ chức hoạt động nghề nghiệp và trải nghiệm, phong cách ứng xử, cách thức giao tiếp với xã hội, tinh thần, thái độ trong các hoạt động cộng đồng...

Về đổi mới nội dung, chương trình giáo dục, đào tạo:

Trên cơ sở mục tiêu đã xác định sẽ xây dựng nội dung, chương trình giáo dục, đào tạo, nghĩa là, đổi mới mục tiêu giáo dục, đào tạo phải đồng bộ và gắn liền với đổi mới nội dung, chương trình giáo dục, đào tạo, bám sát mục tiêu phát triển con người Việt Nam toàn diện cả đức, trí, thể, mỹ. Đại hội XIII của Đảng nhấn mạnh: “*Chú trọng hơn giáo dục đạo đức, nhân cách, năng lực sáng tạo và các giá trị cốt lõi, nhất là giáo dục tinh thần yêu nước, tự hào, tự tôn dân tộc, truyền thống và lịch sử dân tộc, ý thức trách nhiệm xã hội cho các tầng lớp nhân dân, nhất là thế hệ trẻ, giữ gìn và phát huy bản sắc văn hóa dân tộc tốt đẹp của người Việt Nam; khơi dậy khát vọng phát triển đất nước phồn vinh, hạnh phúc và bảo vệ vững chắc Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa. Gắn giáo dục*

tri thức, đạo đức, thẩm mỹ, kỹ năng sống với giáo dục thể chất, nâng cao tâm vóc con người Việt Nam” [1, tr.136-137]. Để thực hiện được điều đó, cần: “Đa dạng hóa các loại hình đào tạo. Thúc đẩy xây dựng xã hội học tập, học tập suốt đời. Đẩy mạnh tự chủ đại học. Có chính sách đột phá phát triển, nâng cao chất lượng giáo dục đại học” [1, tr.136-137].

Để đổi mới nội dung, chương trình giáo dục, đào tạo, các cơ sở giáo dục, đào tạo phải thường xuyên cập nhật thông tin mới của sự phát triển khoa học và thực tiễn xã hội hiện đại để rà soát, xây dựng, bổ sung cho nội dung, chương trình giáo dục, đào tạo theo lộ trình. Nói cách khác, trong đổi mới giáo dục đại học, sự gắn kết chặt chẽ giữa cơ sở giáo dục, đào tạo với doanh nghiệp là một yêu cầu tất yếu, thông qua đó tạo được cơ hội thuận lợi cho việc “học tập suốt đời” của mọi công dân. Vấn đề quan trọng là ở chỗ, nội dung, chương trình giáo dục, đào tạo mang tính chất văn hóa, nhằm xây dựng con người có năng lực và phẩm chất văn hóa, đó là một trong những giá trị cốt lõi trong việc xây dựng và phát triển văn hóa nhà trường trong các cơ sở giáo dục đại học ở Việt Nam.

Về đổi mới phương pháp giáo dục, đào tạo:

Một trong những thách thức đặt ra cho hệ thống giáo dục nói chung và giáo dục đại học nói riêng là cần phải thay đổi phương pháp dạy học, sao cho có thể tạo ra những lớp người không chỉ giỏi về kiến thức chuyên môn, mà quan trọng hơn, là biết vận dụng những kiến thức ấy một cách thành thạo trong công việc; không chỉ đáp ứng tốt yêu cầu của thị trường lao động, mà còn góp phần dẫn dắt xã hội. Cho nên, đổi mới giáo dục, đào tạo cần phải chuyển từ mô hình “người thầy là trung tâm” sang mô hình “người học là trung tâm” nhằm phát triển năng lực và phẩm chất của người học. Đảng ta chỉ rõ: “*Chuyển mạnh quá trình giáo dục từ chủ yếu trang bị kiến thức sang phát triển toàn diện năng lực và phẩm chất người học; từ học chủ yếu trên lớp sang tổ chức hình thức học tập đa*

dạng, chú ý dạy và học trực tuyến, qua Internet, truyền hình, các hoạt động xã hội, ngoại khóa, nghiên cứu khoa học; giáo dục nhà trường kết hợp với giáo dục gia đình và giáo dục xã hội” [1, tr.232].

Tức là phải đổi mới phương pháp dạy và học sao cho không phải chủ yếu là nhồi nhét kiến thức, mà là làm sao cho người học biết làm theo năng lực và phẩm chất của mình, thông qua đó phát triển năng lực và phẩm chất của mình. Điều này cũng có nghĩa là việc đổi mới phương pháp dạy và học là nhằm hướng đến phát triển văn hóa dạy cho giảng viên và văn hóa học tập cho người học trong quá trình xây dựng văn hóa nhà trường.

Thứ hai, phát triển văn hóa là nền tảng tinh thần của xã hội

Phát triển văn hóa, xây dựng con người luôn là chủ trương hàng đầu, xuyên suốt trong đường lối cách mạng của Đảng Cộng sản Việt Nam. Đảng ta đã chỉ rõ: “*Phát triển con người toàn diện và xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc để văn hóa thực sự trở thành sức mạnh nội sinh, động lực phát triển đất nước và bảo vệ Tổ quốc. Tăng đầu tư cho phát triển sự nghiệp văn hóa. Xây dựng, phát triển, tạo môi trường và điều kiện xã hội thuận lợi nhất để khơi dậy truyền thống yêu nước, niềm tự hào dân tộc, niềm tin, khát vọng phát triển đất nước phồn vinh, hạnh phúc; tài năng, trí tuệ, phẩm chất của con người Việt Nam là trung tâm, mục tiêu và động lực phát triển quan trọng nhất của đất nước” [1, tr.115-116].*

Quá trình xây dựng văn hóa nhà trường trong các cơ sở giáo dục đại học chịu sự lãnh đạo của Đảng, sự quản lý của Nhà nước, sự chi phối, ảnh hưởng bởi các quy định của Bộ Giáo dục – Đào tạo và các cơ quan chủ quản của nhà trường đại học. Trong đó, quan trọng nhất là các quy định về chức năng, nhiệm vụ, quyền hạn của các trường đại học, vì đây là cơ sở pháp lý quan trọng nhất để các trường có cơ sở xác định sứ mạng, tầm nhìn, mục tiêu, triết lý

hành động trong sự phát triển nhà trường, đồng thời hiện thực hóa các giá trị cốt lõi của văn hóa nhà trường thông qua các chương trình, kế hoạch hành động. Đồng thời, các văn bản quy phạm pháp luật, các quy định, chính sách của các cơ quan chủ quản về các nội dung văn hóa nhà trường, về các hoạt động giáo dục, đào tạo, bồi dưỡng, giảng dạy, học tập, nghiên cứu, hoạt động cộng đồng... cũng ảnh hưởng to lớn đến việc xây dựng văn hóa nhà trường. Chẳng hạn, các chỉ thị của Đảng về học tập và làm theo tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh, các quy định của Nhà nước về các chuẩn mực ứng xử của cán bộ, công chức, viên chức (Quy chế văn hóa công sở tại các cơ quan hành chính nhà nước ban hành kèm theo Quyết định số 129/2007/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ; Luật cán bộ, công chức năm 2008...); quy định về đạo đức nhà giáo; các chuẩn mực đạo đức đối với cán bộ, công chức, viên chức, người lao động, người học trong các cơ quan, trường học... Những chuẩn mực, quy định này là bắt buộc đối với mỗi cán bộ, công chức, viên chức, người lao động, người học trong nhà trường. Đó là thước đo tính văn minh, lịch sự, phong cách ứng xử văn hóa trong nhà trường. Cho nên, việc nhận thức và tự giác thực hiện theo các chuẩn mực, quy định đó là những yêu cầu quan trọng trong việc xây dựng môi trường văn hóa, văn minh ở nhà trường.

2.2.2. Sự ảnh hưởng của nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa đến việc xây dựng văn hóa nhà trường trong các cơ sở giáo dục đại học ở Việt Nam hiện nay

Hiện nay, thế và lực, sức mạnh tổng hợp của đất nước ngày càng tăng lên, uy tín quốc tế của đất nước ngày càng được nâng cao, tạo ra những tiền đề, cơ sở quan trọng để thực hiện nhiệm vụ xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Nghị quyết Đại hội lần thứ XIII của Đảng nhận định: “*Đất nước ta chưa bao giờ có được cơ đồ, tiềm lực, vị thế và uy tín quốc tế như ngày nay*” [2, tr.322]. Điều này mang lại niềm tin vững chắc cho nhân

dân vào công cuộc đổi mới và con đường đi lên chủ nghĩa xã hội mà Đảng, Chủ tịch Hồ Chí Minh và nhân dân ta đã lựa chọn. Ở Việt Nam, sự tác động tích cực của nền kinh tế thị trường là cơ sở xã hội hiện thực có tác động rất lớn đến sự phát triển nhân cách con người. Điều này thể hiện ở chỗ, *thứ nhất*, tính tự chủ, độc lập trong suy nghĩ và hành động của mỗi người được nâng cao; *thứ hai*, tính quyết đoán, dám nghĩ, dám làm, dám chịu trách nhiệm trong công việc được đề cao; *thứ ba*, năng lực sáng tạo của cá nhân được giải phóng; ... Đây cũng là điều kiện thuận lợi để mỗi con người rèn luyện, hoàn thiện về phẩm chất đạo đức, lối sống văn hóa của mình, tạo điều kiện thuận lợi cho việc xây dựng văn hóa nhà trường.

Tuy nhiên, bên cạnh mặt tích cực, nền kinh tế thị trường cũng có mặt trái, tác động tiêu cực đến nhân cách, đến lối sống văn hóa, phong cách tư duy, suy nghĩ của con người. Sự phân hóa giàu - nghèo làm sâu sắc thêm những mâu thuẫn xã hội; dễ nảy sinh quan liêu, lãng phí, tham nhũng, lợi ích nhóm, lối sống chạy theo đồng tiền; tội phạm, bạo lực, tệ nạn xã hội như mại dâm, ma túy, có chiều hướng gia tăng; kích thích chủ nghĩa thực dụng; môi trường văn hóa còn tồn tại tình trạng thiếu lành mạnh, trái với thuần phong mỹ tục; ... đã tác động tiêu cực đến đời sống văn hóa của một bộ phận nhân dân, nhất là lớp trẻ [3, tr.44-46]. Những ảnh hưởng tiêu cực ấy, nếu không có biện pháp khắc phục hiệu quả sẽ là môi trường thuận lợi làm nảy sinh những biểu hiện tiêu cực, phi văn hóa, phản văn hóa trong sinh viên, học viên, và thậm chí cả trong đội ngũ cán bộ, viên chức, người lao động vi phạm đạo đức nghề nghiệp, văn hóa cộng đồng... Hơn nữa, nền kinh tế nước ta vẫn còn nhiều khó khăn, thách thức, năng suất, chất lượng, hiệu quả kinh tế còn thấp, gây nên sự thiếu hụt về cơ sở vật chất trong việc giáo dục ý thức văn hóa, đạo đức cho học sinh, sinh viên. Đặc biệt, bốn nguy cơ mà Đảng ta chỉ ra vẫn tồn tại; tình trạng suy thoái về tư tưởng chính trị,

đạo đức, lối sống, những biểu hiện “tự diễn biến”, “tự chuyên hóa” trong một bộ phận cán bộ, đảng viên và tệ quan liêu, tham nhũng, lãng phí diễn biến phức tạp [4, tr.73-75]. Những biểu hiện tiêu cực đó đang đặt ra những khó khăn, thách thức cho việc xây dựng văn hóa nhà trường đại học hiện nay.

2.2.3. Sự ảnh hưởng của xu hướng toàn cầu hóa, hội nhập quốc tế, kinh tế tri thức và cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0 đến việc xây dựng văn hóa nhà trường trong các cơ sở giáo dục đại học ở Việt Nam hiện nay

Bước sang thế kỷ XXI, toàn cầu hóa và hội nhập quốc tế đang trở thành một xu thế phát triển của thế giới hiện đại, tri thức nhân loại có cơ hội giao lưu và tác động mạnh mẽ đến vị thế và thương hiệu của các cơ sở giáo dục đại học, trong đó có lĩnh vực xây dựng văn hóa nhà trường. Dư thừa tác động của toàn cầu hóa và hội nhập quốc tế, tri thức của con người không còn được giới hạn trong phạm vi một quốc gia, mà đã trở thành tri thức của toàn bộ nhân loại. Mỗi sự sáng tạo của con người, nhất là những sáng tạo có ứng dụng thực tiễn cao lập tức được phổ biến rộng khắp trên phạm vi toàn thế giới, tri thức đã trở thành một thứ hàng hóa đặc biệt giúp cho các chủ thể sở hữu tri thức trở thành các ngôi vị và đẳng cấp mới. Đúng như F. Bacon nói “tri thức là sức mạnh”; và như vậy, chủ thể nào sáng tạo ra tri thức càng nhiều giá trị thì chủ thể ấy càng trở nên có uy tín và nhận được sự tôn vinh của xã hội càng cao. Cho nên, trong việc xây dựng văn hóa nhà trường, nếu tận dụng được hiệu quả của nền kinh tế tri thức thì sẽ mang lại thương hiệu và hình ảnh càng cao cho nhà trường.

Bên cạnh đó, mặt tiêu cực của toàn cầu hóa, hội nhập quốc tế, kinh tế tri thức là sự thâm nhập của những tư tưởng giáo dục không phù hợp với hoàn cảnh đất nước, có thể làm nguy hại đến giáo dục của quốc gia nếu không được kiểm chứng và tác động tiêu cực đến văn hóa nhà trường. Vì vậy, sự hình thành những

giá trị văn hóa mới trên nền tảng những giá trị văn hóa sẵn có trong nhà trường; vừa đan xen vừa hợp tác phát triển; vừa đấu tranh bảo tồn các giá trị văn hóa truyền thống của dân tộc, vừa tiếp thu những tinh hoa văn hóa nhân loại là một tất yếu khách quan.

Hiện nay, cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0 diễn ra với đặc trưng là trí thông minh nhân tạo, Internet kết nối vạn vật và điện toán đám mây cũng ảnh hưởng, tác động sâu sắc đến việc xây dựng văn hóa nhà trường đại học. Quá trình chuyển đổi số đang diễn ra sâu rộng trên khắp thế giới làm cho các hoạt động được tính toán và điều khiển trên không gian mạng. Ở Việt Nam, Thủ tướng Chính phủ đã phê duyệt “Chương trình Chuyển đổi số quốc gia đến năm 2025, định hướng đến năm 2030”, trong đó nhấn mạnh đổi mới căn bản, toàn diện hoạt động quản lý điều hành của Chính phủ, phương thức sống, làm việc của người dân, phát triển môi trường số an toàn, nhân văn và rộng khắp. Năm bắt được cơ hội này, các cá nhân, tổ chức sẽ phát triển rất nhanh, và ngược lại, cá nhân tổ chức hay xã hội bỏ qua cơ hội này thì khó có thể tồn tại và phát triển được trong thời kỳ hiện nay. Cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0 thúc đẩy sự phát triển nhảy vọt trên nhiều lĩnh vực, tạo ra cả thời cơ và thách thức đối với mọi quốc gia.

Một mặt, cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0 đã tạo ra sự phát triển mạnh mẽ về lực lượng sản xuất, làm tăng năng suất lao động xã hội, làm cho khoa học trở thành lực lượng sản xuất trực tiếp, nhân loại bước vào kỷ nguyên kinh tế tri thức. Cuộc cách mạng này đã tạo nên một thế giới phẳng, liên kết các cá nhân, cộng đồng và các dân tộc, quốc gia trên thế giới có khả năng xích lại gần nhau hơn; làm cho sự giao lưu kinh tế, văn hóa, khoa học, kỹ thuật, công nghệ... trở nên hết sức đa dạng, phong phú. Trong lĩnh vực xây dựng văn hóa nhà trường, việc ứng dụng các sản phẩm công nghệ hiện đại giúp quá trình xây dựng văn hóa nhà trường rút ngắn được thời gian, giảm chi phí, hỗ trợ tối ưu

cho các hoạt động của nhà trường... Với đặc điểm là nguồn nhân lực đầy sức trẻ và có tri thức, có khả năng tiếp cận nhanh chóng với cái mới và thay đổi linh hoạt, được trang bị ngoại ngữ, tin học, sinh viên ngày nay đã hòa kịp vào dòng chảy mới trong quá trình hội nhập. Điều đó dẫn đến sự xích lại gần nhau, sự đan xen, giao thoa về lối sống văn hóa, tạo nên sự thống nhất trong đa dạng của các giá trị đạo đức, văn hóa. Chính vì vậy, quá trình xây dựng văn hóa nhà trường trong các cơ sở giáo dục đại học cần phải tận dụng được những ưu thế do cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0 mang lại.

Nhưng *mặt khác*, cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0 đã tạo ra những nguy cơ đe dọa trực tiếp đến cuộc sống con người. Đó là những thách thức về năng lượng, khí hậu và môi trường... Đồng thời, sự phát triển của cuộc cách mạng này còn ảnh hưởng đến lương tâm, đạo lý, đến đạo đức, lối sống văn hóa của con người. Chính con người cũng có thể sử dụng các thành tựu của cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0 vì những lợi ích ích kỷ toan tính riêng tư của mình, làm kìm hãm sự phát triển xã hội. Trong lĩnh vực xây dựng văn hóa nhà trường, bên cạnh những yếu tố tác động có tính tích cực của toàn cầu hóa, hội nhập quốc tế và cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0, một bộ phận sinh viên đã đẩy những yếu tố này lên quá cao, đến mức lệch chuẩn, nghiêng sang khía cạnh tiêu cực. Biểu hiện là: Một bộ phận sinh viên sa sút về đạo đức, văn hóa, mờ nhạt về lý tưởng, hoài bão làm ảnh hưởng đến chất lượng giáo dục, đào tạo. Tác động tiêu cực rõ nét nhất là biểu hiện có tính thực dụng trong quan niệm đạo đức, lối sống văn hóa và hành vi ứng xử ở một bộ phận sinh viên hiện nay. Cùng với sự du nhập lối sống bên ngoài đã làm không ít sinh viên xa rời các giá trị đạo đức, văn hóa truyền thống tốt đẹp của dân tộc...

Như vậy, có thể nói, toàn cầu hóa, hội nhập quốc tế, kinh tế tri thức cùng với cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0 là một làn sóng vô cùng

manh mẽ, ảnh hưởng không nhỏ đến thế hệ trẻ, trong đó có sinh viên Việt Nam. Do vậy, trong việc xây dựng văn hóa nhà trường trong các cơ sở giáo dục đại học thì giáo dục lối sống văn hóa cho sinh viên ngày càng trở nên bức bách.

2.2.4. Sự ảnh hưởng của những yếu tố chủ quan đến việc xây dựng văn hóa nhà trường trong các cơ sở giáo dục đại học ở Việt Nam hiện nay

Trước hết, yếu tố thuộc về người lãnh đạo, quản lý trường đại học

Thực tiễn cho thấy, trong suốt quá trình lãnh đạo cách mạng và đất nước, Chủ tịch Hồ Chí Minh và Đảng ta đều coi trọng vai trò của đội ngũ cán bộ lãnh đạo, quản lý các cấp, nhất là cấp chiến lược. Khẳng định cán bộ và công tác cán bộ có vị trí, vai trò đặc biệt quan trọng, có ý nghĩa quyết định sự thành bại của cách mạng. Hồ Chí Minh nhấn mạnh: “Cán bộ là cái gốc của mọi công việc”, “Muôn việc thành công hoặc thất bại đều do cán bộ tốt hoặc kém” [5, tr.280]. Trong các cơ sở giáo dục đại học, chức năng, nhiệm vụ của các cán bộ lãnh đạo, quản lý tùy thuộc vào từng cấp độ nhất định, nhưng trong quá trình xây dựng văn hóa nhà trường, năng lực và phẩm chất của người lãnh đạo, quản lý là nhân tố hàng đầu quyết định đến thành công của việc xây dựng văn hóa nhà trường.

Có thể nói, người cán bộ lãnh đạo, quản lý là một trong những nhân tố tác động rất lớn đến hiệu quả của công tác xây dựng văn hóa nhà trường đại học. Họ chính là những người tiên phong, chịu trách nhiệm với quá trình hình thành và phát triển văn hóa nhà trường. Trình độ nhận thức của người lãnh đạo, quản lý quy định chất lượng, hiệu quả của công việc xây dựng văn hóa nhà trường. Bởi vì họ là những người trực tiếp đề ra các chủ trương lớn, xác định mục tiêu, xây dựng chiến lược, sách lược, chương trình, kế hoạch hành động, đề ra các giải pháp, biện pháp cụ thể để chỉ đạo trong thực tiễn phát triển nhà trường. Để thực hiện những nhiệm vụ cao cả đó, đòi hỏi người lãnh

đạo, quản lý trường đại học phải hội tụ đầy đủ những năng lực, phẩm chất cần thiết đáp ứng yêu cầu của công việc và sự phát triển của nhà trường. Trong công tác xây dựng văn hóa nhà trường, hơn bao giờ hết, vốn tri thức, kinh nghiệm, tình cảm, niềm tin, ý chí, tinh thần trách nhiệm, nêu gương, nhiệt huyết... của người lãnh đạo, quản lý càng được đề cao. Thông qua vai trò người lãnh đạo, quản lý, các quy định, chuẩn mực văn hóa nhà trường đại học sẽ được triển khai và thực hiện. Họ trở thành những hình mẫu thực hiện nghiêm túc các chuẩn mực và quy định ấy, tạo nên sự lan tỏa cần thiết trong việc xây văn hóa nhà trường với bản sắc và thương hiệu riêng trong tiến trình hội nhập và phát triển.

Thứ hai, yếu tố thuộc về cán bộ viên chức, người lao động của nhà trường

Bên cạnh các yếu tố về người cán bộ lãnh đạo, quản lý nhà trường, yếu tố thuộc về cán bộ viên chức, người lao động của nhà trường cũng ảnh hưởng rất lớn đến việc xây dựng văn hóa nhà trường trong các cơ sở giáo dục đại học. Trình độ chuyên môn, năng lực, phẩm chất, nhân cách, ý thức tổ chức kỷ luật, tinh thần trách nhiệm, thái độ phục vụ của các cán bộ viên chức, người lao động của nhà trường có ý nghĩa thiết thực trong việc triển khai và thực hiện quá trình xây dựng văn hóa nhà trường. Đặc biệt, nhận thức của cán bộ viên chức, người lao động về vai trò và tầm quan trọng của văn hóa nhà trường đối với sự phát triển của nhà trường đại học có ý nghĩa sâu sắc.

Trong số cán bộ viên chức, người lao động của nhà trường đại học, đội ngũ giảng viên là lực lượng trực tiếp làm công tác chuyên môn trong nhà trường, cho nên chất lượng của đội ngũ giảng viên tác động trực tiếp đến sự nhận thức của họ về hoạt động xây dựng văn hóa nhà trường. Chất lượng giảng viên trong nhà trường càng cao, họ càng hướng tới những giá trị văn hóa tốt đẹp. Mặt khác, giảng viên còn là người ảnh hưởng trực tiếp đến đối tượng người học,

họ là “cầu nối” quan trọng không chỉ truyền đạt tri thức chuyên môn, truyền cảm hứng đến người học về việc xây dựng văn hóa nhà trường. Vì vậy, bên cạnh năng lực chuyên môn thì phẩm chất chính trị, đạo đức, tác phong, lễ lối làm việc... của người giảng viên có tác động rất lớn đến việc xây dựng văn hóa nhà trường. Chính năng lực và phẩm chất của người giảng viên giúp họ giữ vững “cái tâm” với nghề dạy học, phấn đấu rèn luyện về chuyên môn, nghiệp vụ để có thể “xứng tầm” với yêu cầu của đất nước và thời đại. Và đó cũng là điều kiện cần thiết cần phải có để xây dựng nếp sống văn hóa trong trường đại học.

Thứ ba, yếu tố thuộc về người học

Cùng với giảng viên, yếu tố thuộc về người học vừa là chủ thể và vừa khách thể của văn hóa trường đại học, là nhân tố quyết định tham gia và gây dựng các phong trào và hoạt động văn hóa nhà trường. Sinh viên, học viên là những người tiếp nhận và góp phần xác lập các giá trị, chuẩn mực văn hóa cho nhà trường và chính họ trực tiếp chịu sự định hướng và điều chỉnh của các giá trị và chuẩn mực đó. Xét một cách toàn diện, sinh viên vừa là chủ thể sáng tạo vừa là chủ thể thực thi các chuẩn mực, quy định của văn hóa nhà trường.

Những yếu tố thuộc về người học trong các cơ sở giáo dục đại học thể hiện ở nhận thức của sinh viên, học viên của nhà trường về vị trí, vai trò và tầm quan trọng của văn hóa nhà trường đối với các hoạt động giảng dạy, học tập, nghiên cứu khoa học, các phong trào... của nhà trường. Thông qua đó, các kiến thức, năng lực, phẩm chất, nhân cách, ý thức tổ chức kỷ luật, tinh thần trách nhiệm, thái độ và sự đam mê học tập, nghiên cứu của các sinh viên, học viên của nhà trường cũng có ý nghĩa to lớn trong việc triển khai và thực hiện quá trình xây dựng văn hóa nhà trường. Tuy nhiên, để thực hiện hiệu quả công việc này, vấn đề tạo điều kiện về đời sống vật chất và tinh thần (điều kiện ăn, ở, học tập, sinh hoạt, rèn luyện...) của

sinh viên, học viên trong nhà trường cũng là điều hết sức cần thiết.

Thứ tư, các yếu tố thuộc về các tổ chức chính trị - xã hội trong nhà trường

Những yếu tố thuộc về các tổ chức chính trị - xã hội (công đoàn, đoàn thanh niên, hội sinh viên...) cũng đóng vai trò quan trọng trong việc xây dựng văn hóa nhà trường. Tổ chức công đoàn trong nhà trường đại học là tổ chức bảo vệ lợi ích chính đáng cho các cán bộ viên chức, người lao động trong nhà trường. Thông qua các hoạt động phong trào của các tổ chức công đoàn mà tạo nên sợi dây bền vững kết nối các cán bộ viên chức, người lao động trong nhà trường với nhau thành một tập thể đoàn kết, có sức mạnh tổng hợp để thực hiện các nhiệm vụ chính trị nói chung, trong việc xây dựng văn hóa nhà trường nói riêng. Tuy nhiên, để hoạt động của các tổ chức công đoàn có hiệu quả, cần có sự chỉ đạo sát sao của Đảng ủy và ban giám hiệu nhà trường đại học, cùng với sự phối hợp với các tổ chức đoàn thể khác trong việc thực hiện quá trình xây dựng văn hóa nhà trường.

Từ khi ra đời cho đến nay, Đoàn Thanh niên Cộng sản Hồ Chí Minh dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam đã giữ vững bản chất chính trị, luôn là lực lượng xung kích, là trường học xã hội chủ nghĩa của tuổi trẻ. Đoàn Thanh niên Cộng sản Hồ Chí Minh và Hội sinh viên Việt Nam là hai tổ chức quan trọng trong việc xây dựng lối sống văn hóa, nhất là văn hóa học đường, văn hóa ứng xử, văn hóa giao tiếp, văn hóa trong học tập và nghiên cứu khoa học cũng như các hoạt động phong trào của sinh viên trong trường đại học. Các tổ chức này có vai trò quan trọng trong việc tổ chức các hoạt động tập thể nhằm thu hút sinh viên tham gia nhằm nâng cao nhận thức, rèn luyện nếp sống văn hóa nhà trường cho sinh viên.

Thứ năm, các yếu tố thuộc về cơ sở vật chất, tài chính

Để tiến hành xây dựng văn hóa nhà trường trong các cơ sở giáo dục đại học đạt hiệu quả, ngoài các yếu tố về con người, yếu tố về cơ sở

vật chất, nguồn lực tài chính cũng rất quan trọng. Hệ thống cơ sở vật chất, thiết bị trong nhà trường là phương tiện phục vụ cho quá trình giáo dục, đào tạo, là những nơi diễn ra các hoạt động văn hóa nhà trường phong phú. Nó có ảnh hưởng lớn đến mục tiêu nâng cao chất lượng trong nhà trường và quá trình phát triển văn hóa nhà trường được thực hiện thông suốt, thuận lợi. Nhà trường có cơ sở vật chất tốt sẽ tạo nên môi trường thuận lợi cho công tác dạy và học, là điều kiện cần thiết để thực hiện quá trình xây dựng văn hóa nhà trường. Trong bối cảnh cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0, cơ sở vật chất của nhà trường chính là phương tiện, cầu nối đưa các giá trị văn hóa đến với các thành viên trong nhà trường, định hướng cho quá trình lựa chọn các giá trị văn hóa, điều chỉnh các quan hệ văn hóa, quản lý các hình thức hoạt động văn hóa.

Các yếu tố thuộc về tài chính, như tiền lương, phụ cấp, trợ cấp... cũng là những yếu tố ảnh hưởng sâu sắc đến việc xây dựng văn hóa nhà trường. Bởi vì, tiền lương và các chế độ về tài chính, vật chất của cán bộ viên chức và người lao động được đảm bảo và ngày càng được nâng cao sẽ giúp cho họ yên tâm công tác, phục vụ và cống hiến, sẽ là động lực to lớn trong việc xây dựng môi trường văn hóa nhà trường.

3. KẾT LUẬN

Trong bối cảnh toàn cầu hóa và hội nhập quốc tế hiện nay, việc xây dựng môi trường văn hóa lành mạnh và tốt đẹp trong các trường đại học càng trở nên quan trọng hơn bao giờ hết, vì môi trường này vừa phải giữ vững và phát huy được các giá trị truyền thống tốt đẹp, vừa tiếp thu và bắt kịp các giá trị hiện đại phù hợp với xu thế toàn cầu hóa và hội nhập quốc tế. Nhà trường đại học phải là nơi hội tụ, kết tinh văn hóa để đào tạo nguồn nhân lực chất lượng cao có chuẩn mực văn hóa tốt đẹp phục vụ công cuộc xây dựng, phát triển đất nước. Vì vậy, trong các cơ sở giáo dục đại học, cần chú ý đến các yếu tố ảnh hưởng đến việc xây dựng văn hóa nhà trường, từ đó mới có thể xác định các giải pháp

đồng bộ, phù hợp để tổ chức thực hiện sao cho đạt hiệu quả cao nhất. Đặc biệt, công việc xây dựng văn hóa nhà trường đại học chỉ có thể thành công khi có sự phối hợp, hợp tác công việc giữa các cán bộ viên chức, người lao động

cùng với tập thể lãnh đạo, quản lý nhà trường với các tổ chức đoàn thể, với người học một cách chặt chẽ, thường xuyên, liên tục và trách nhiệm trong tiến trình phát triển bền vững.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, tập I, Nxb Chính trị Quốc gia Sự thật, Hà Nội.
- [2] Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, tập II, Nxb Chính trị Quốc gia Sự thật, Hà Nội.
- [3] Đảng Cộng sản Việt Nam (2014), *Văn kiện Hội nghị lần thứ chín Ban chấp hành Trung ương khóa XI*, Văn phòng Trung ương Đảng, Hà Nội.
- [4] Đảng Cộng sản Việt Nam (2016), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*, Văn phòng Trung ương Đảng, Hà Nội.
- [5] Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, tập 5, Nxb Chính trị Quốc gia Sự thật, Hà Nội.